

LOVIISAN MÖRTVIKBOTTENIN RANTA-ASEMAKAAVA- ALUEEN LUONTOSelvitys VUONNA 2023

Jere Salminen

17.9.2023

LOVIISAN MÖRTVIKBOTTENIN RANTA-ASEMAKAAVA-ALUEEN LUONTOSELVITYS VUONNA 2023

Sisällys

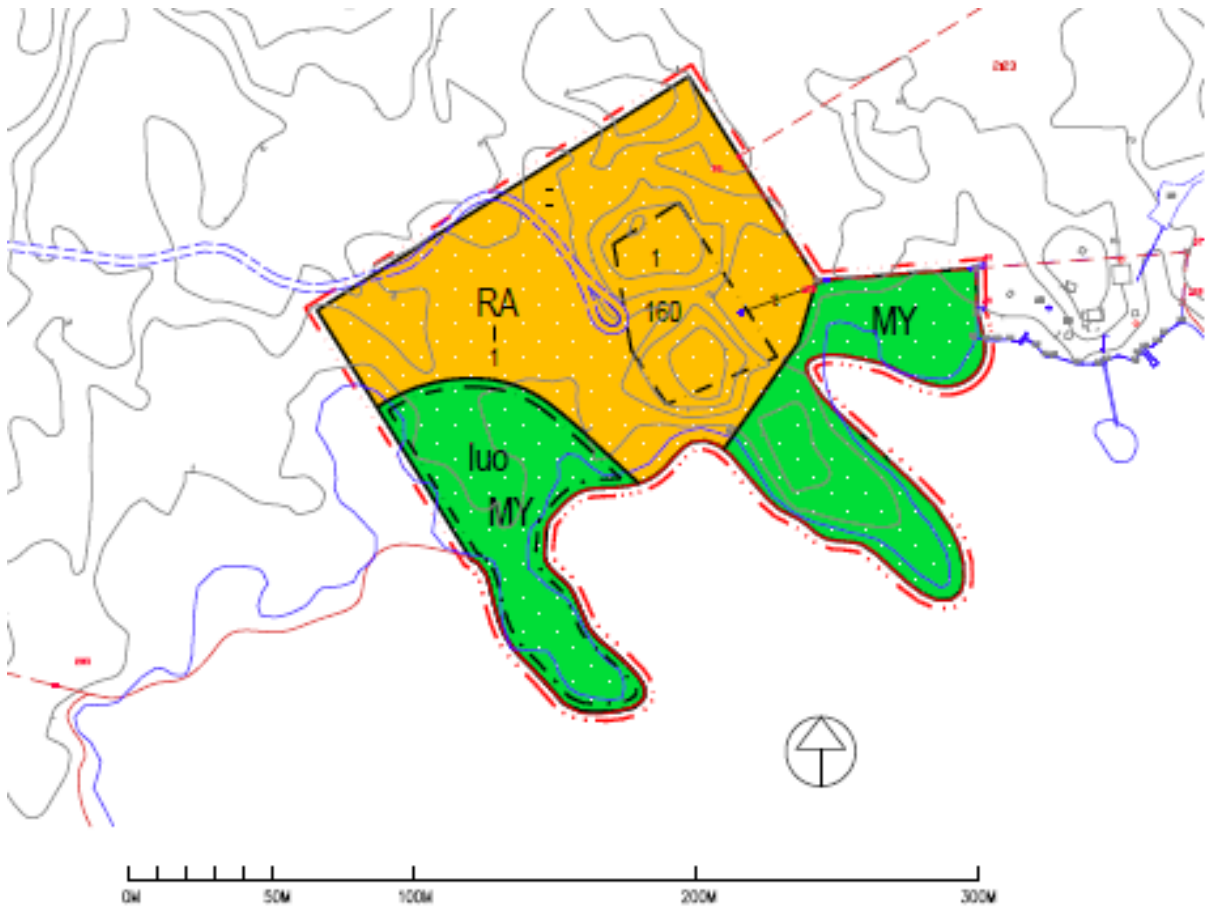
1 Johdanto.....	1
2 Tulokset.....	2
2.1 Luontotyytit.....	2
2.2 Tyräkkitarhakääriäinen.....	8
3 Yhteenveto	9
3.1 Luontotyytit.....	9
3.2 Tyräkkitarhakääriäinen.....	9
Lähteet	9

1 Johdanto

Arkkitehtituuritoimisto Ilonen & Lautamo Ky on valmistellut Loviisan Mörtvikbottenin rannalle kiinteistölle 410-1-14 ranta-asemakaavaa, joka mahdollistaisi rakentamattoman lomarakennuspaikan siirtämisen Vastaholman saarelta Mörtvikbotteniin. Kaavaehdotuksen (kuva 1) mukaan Mörtvikbottenin alueelle saisi rakentaa yhden asuinrakennuksen ja laiturin. Alueella on voimassa olevassa Kullan-Lappomin rantaosayleiskaavassa merkintä VR eli retkeily- ja ulkoilualue. Uudenmaan ELY-keskus on ohjeistanut tekemään luontoselvityksen kaava-alueella, jotta voitaisiin arvioida kaavan vaikutuksia luontoarvoihin.

Vuonna 2021 tehtiin Arkkitehtituuritoimisto Ilonen & Lautamo Ky:n tilauksesta luontoselvitys, jossa kartoitettiin alueen kasvillisuutta ja mahdollisia vesilain 11 §:n mukaan suojeltavia ja luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisia luontotyyppisiä sekä luontodirektiivin liitteen IV ja muiden erityisesti huomioitavien lajien elinympäristöjä (Salminen 2021). ELY-keskus edellyttää lausunnossaan (16.5.2023) alueelta lisäselvityksiä, joissa määritetään mahdolliset uhanalaiset luontotyytit ja selvitetään erittäin uhanalaisen ja erityisesti suojeltavan tyräkkitarhakääriäisen (*Lobesia euphorbiana*) esiintyminen. Lisäksi ELY-keskus vaatii selvitysten ulottamista koko kaava-alueen kattaviksi.

Tässä raportissa esitetään ranta-asemakaavan suunnittelualueella vuonna 2023 tehdyn uuden luontoselvityksen tulokset. Alueelta kartoitettiin 5.8.2023 luontotyytit ja selvitettiin tyräkkitarhakääriäisen esiintyminen. Kartoituksen aikana merivesi oli melko korkealla, mikä teki pääsyn jalan alueen länsirajalla sijaitsevan niemen kärkeen mahdottomaksi. Tämän osa-alueen luontotyyppien määritykset perustuvat kauempaa tehtyyn havainnointiin sekä Googlen satelliittikuvasta ja Maanmittauslaitoksen ortokuvasta tehtyyn tulkintaan. Tyräkkitarhakääriäisen esiintyminen niemen kärjessä on arvioitu lajin isäntäkasvista, rantatyräkistä (*Euphorbia palustris*) vuonna 2021 tehtyihin ja perhoslajista vuonna 2023 tehtyihin havaintoihin.

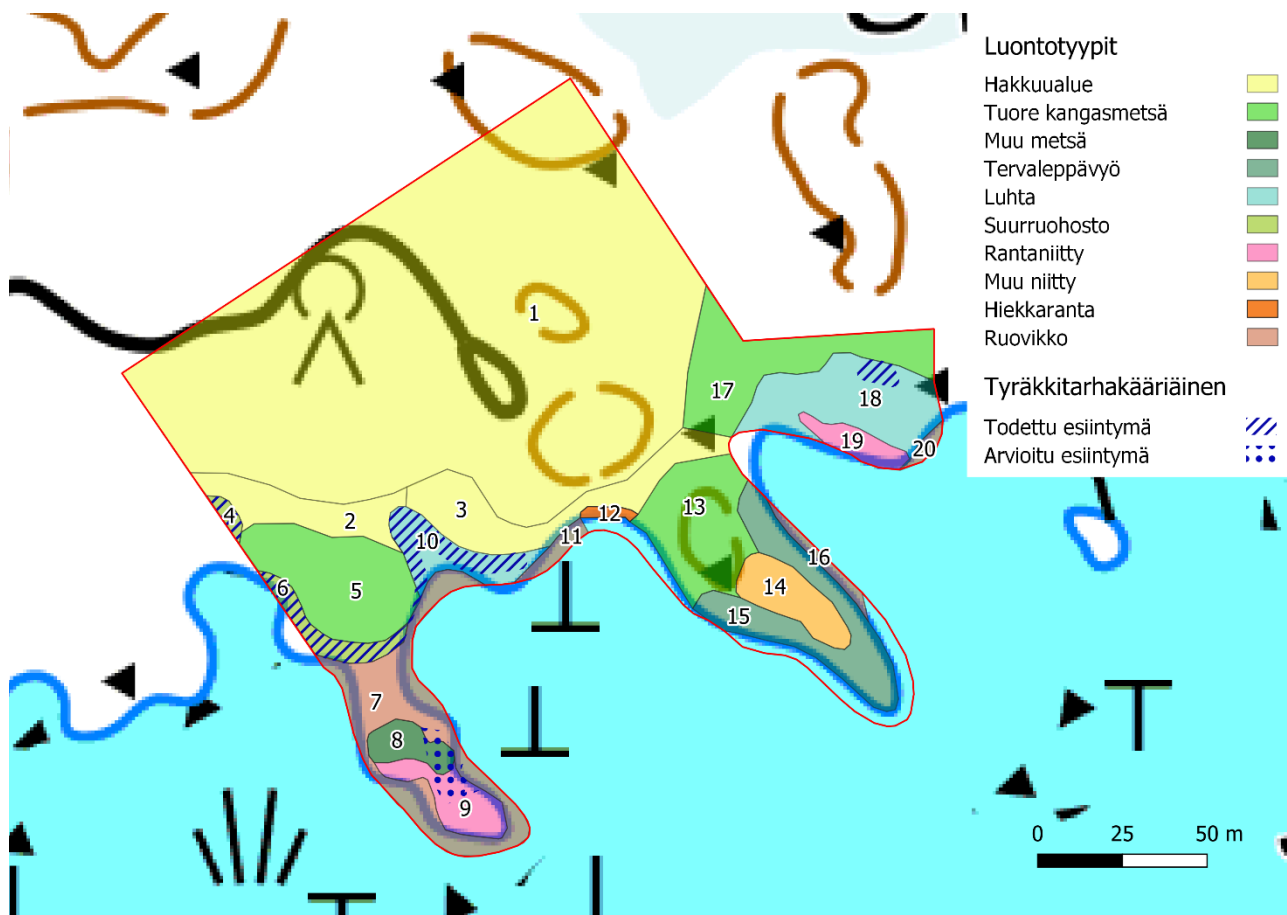

Kuva 1. Mörtvikbottenin ranta-asemakaavaehdotuksen kartta.

2 Tulokset

2.1 Luontotyyppit

Kaava-alue jaettiin luontotyyppien perusteella kuvioihin (kuva 2) vapaamuotoisen luokittelun mukaan. Luontotyyppit vaihtelevat monella kuviolla mosaiikkimaisesti tai esiintyvät hyvin kapeina vyöhykkeinä, joten samaan kuvioon voi kuulua useampaa kuin yhtä luontotyyppiä. Luontotyyppien sanallisissa kuvauksissa on selostettu niitä ilmentävät keskeiset rakennepiirteet ja kasvilajit. Lisäksi on mainittu, tavataanko kuvioilla Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin mukaisia luontotyyppipej (Kontula & Raunio 2018). Ne on esitetty kursivoituina, ja niistä on esitetty valtakunnallinen ja Etelä-Suomea koskeva uhanalaisuusluokka. Koko maata koskeva uhanalaisuusluokka on mainittu ensin, jälkimmäisenä Etelä-Suomen luokka.

Kuva 2. Kaava-alueen luontotyytit ja tyräkkitarhakääriäisen esiintyminen. Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen maastokartta.

Luontotyyppien uhanalaisuusluokituksessa käytetään vakiintuneita lyhenteitä:

LC = säilyvä

NT = silmälläpidettävä

VU = vaarantunut

EN = erittäin uhanalainen

CR = äärimmäisen uhanalainen

DD = puutteellisesti tunnettu

Hakkuualueet (kuviot 1, 2 ja 3)

Kaava-alueen pohjoisosa koostuu vuonna 2021 tai hieman sitä ennen avohakatusta alueesta (kuvio 1). Kuviota 1 halkoo metsäautotie. Säästöpuita ei ole jätetty kuviolle 1. Vuoden 2021 kartoituksen jälkeen avohakkuualue on laajentunut rantaan päin. Kuviolle 2 ja 3 on jätetty säästöpuita. Kuviot 1 ja 3 ovat kangasmaata (pääosin tuoretta kangasta), kuvio 2 tuoretta ja kosteaa lehtoa. Luonnonmetsien rakennepiirteitä ei ole jäljellä, joten kuvioilla ei esiinny uhanalaisuusarvioinnin mukaisia metsäluontotyyppjeä.

Kuva 3. Kuvio 1 luoteiskulmasta kuvattuna.

Tuoreet kangasmetsät (kuviot 5, 13 ja 17)

Kaava-alueen länsiosan metsikkö (kuvio 5) on pääasiassa havupuuvaltaista, luonnontilaisen kaltaista tuoretta kangasta. Kumpareiden reunalla ja välissä esiintyy lehtoa. Puusto on eri ikäistä, osin melko iäkästä ja lahoppua tavataan runsaasti. Valtapuut ovat mänty (*Pinus sylvestris*) ja kuusi (*Picea abies*). Kivikkoisuuden vuoksi tuoreella kankaalla kasvaa kenttäkerroksessa vähän lajeja, lähinnä vähän mustikkaa (*Vaccinium myrtillus*). Tuorepohjainen osuus on luontotyyppiä *varttuneet havupuuvaltaiset tuoreet kankaat* (NT/VU). Lehdon kenttäkerroksen runsaimpia lajeja ovat kielo (*Convallaria majalis*), käenkaali (*Oxalis acetosella*), lillukka (*Rubus saxatilis*) ja oravanmarja (*Maianthemum bifolium*). Lehto kuuluu luontotyyppiin *tuoreet keskiravinteiset lehdot* (VU/VU).

Kuvio 13 koostuu hakkaamatta jätetystä havupuuvaltaisesta metsäsaarekkeesta sekä siihen kaakkoispuolella rajautuvasta pienestä avoimesta kumpareesta. Puusto (lähinnä kuusta ja mäntyä) on pääasiassa pitkälle varttunutta ja luonnontilaisen kaltaista. Kohde on vallitsevasti varttunutta havupuuvaltaista tuoretta kangasta, mutta myös lehtokasveja, kuten puna-ailakkia esiintyy (*Silene dioica*). Myös kuvion eteläosassa kasvava haisukurjenpolvi (*Geranium robertianum*) ilmentää melko ravinteista kasvualustaa. Aukossa ei juuri kenttäkerroksen kasvillisuutta.

Kuvio 17 on selvästi talousmetsänä hoidettua ja erityisesti länsiosasta hyvin voimakkaasti harvennettua tuoretta kangasta. Valtapuusto pääasiassa mäntyä, rauduskoivua (*Betula pendula*) ja kuusta. Yksipuolisen puustorakenteen takia metsää ei ole luettu kuuluvaksi mihinkään uhanalaisuusarvioinnin mukaiseen metsäluontotyyppiin.

Tervaleppävyö (kuvio 15)

Kaava-alueen itäisen niemen rantaa reunustavat suurimman osan rantaviivan pituudesta tervalepät (*Alnus glutinosa*). Lepikko on kuitenkin melko harvakasvuinen. Puut ovat käkkyräisiä ja katkenneita runkojakin esiintyy. Niemen kärjessä kasvaa myös muutamia mäntyjä. Kasvillisuus on paikoin lehtoa, itärannalla ruovikon tuntumassa kapealti suurruohostoa, lisäksi niemen kärjessä ja länsirannalla vähän kivikkoista niittyä, jolla kasvaa mm. keltamaitetta (*Lotus corniculatus*), nurmikohokkia (*Silene vulgaris*), ruoholaukkaa (*Allium schoenoprasum*) ja meriväinönputkea (*Angelica archangelica* subsp. *littoralis*). Lepikko luokiteltiin kuuluvaksi luontotyyppiin *merenrannan leppävyöt ja -pensaikot* (LC/LC). Pienialaisesti kuviolla esiintyy myös luontotyyppijä *Itämeren suurruohostot* (LC/LC) ja *Itämeren kivikkoiset niityrannat* (NT/NT).

Muu puustoinen alue (kuvio 8)

Kuvio 8 on puustoinen saareke kaava-alueen länsiosan niemen kärjessä. Paikalla kasvaa muutama mänty ja tervaleppä sekä yksi kuusi.

Luhdat (kuviot 10 ja 18)

Kaava-alueen luhdat ovat vallitsevasti avoimia luhtia. Ne ovat pääasiassa ruokoluhtia, mutta rannan puolella esiintyy erityisesti alueen itäosassa, kuviolla 18, myös sara- ja ruoholuhtaa. Kumpikin luhtakasvillisuustyyppi lukeutuu luontotyyppiin *avoluhtat* (LC/DD). Kuviolla 10 lahden perukassa on lisäksi hieman kehittyvää *tervaleppäluhtaa* (EN/EN). Luhdan reunamilla, kuivemmilla ja kivikkoisemmilla kohdilla, esiintyy myös korkeakasvuisia niittyvyöhykkeitä, jotka ovat luontotyyppiä *Itämeren suurruohostot* (LC/LC).

Sara- ja ruoholuhtien runsaimpia ruohoja ovat keltakurjenmiekka (*Iris pseudacorus*), suoputki (*Peucedanum palustre*), virmajuuri (*Valeriana* sp.), rantakukka (*Lythrum salicaria*), ranta-alpi (*Lysimachia vulgaris*), rentukka (*Caltha palstris*) ja korpikastikka (*Calamagrostis phragmitoides*). Saroista tavataan mm. viiltosaraa (*Carex acuta*) ja tupassaraa (*Carex nigra* subsp. *juncella*). Järviruokoa (*Phragmites australis*) kasvaa muiden seassa harvakseltaan. Erityisesti kivikkoisilla paikoilla, suurruohoston ja luhdan rajalla esiintyy lisäksi rantatyräkkiä, kuviolla 10 melko runsaasti. Kuviolla 18 on pieni, yhtenäinen kasvusto sinikaislaa (*Schoenoplectus tabernaemontani*). Matalammista lajeista tavataan mm. rantamataraa (*Galium palustre*) ja rantalemmikkiä (*Myosotis laxa*). Ruokoluhdissa järviruoko on selvästi dominoiva kasvilaji. Sen seassa kasvaa samoja lajeja kuin ruoho- ja saraluhdissa. Tervaleppäluhdassa korpikastikka on hyvin runsas.

Tervaleppäluhdat kuulunevat uuden luonnonsuojelulain 64 § pykälän mukaan suojeltavaan luontotyyppiin tervaleppämetsät. Suojeltavat luontotyypit määritellään tarkemmin valmisteilla olevassa uudessa luonnonsuojeluasetuksessa. Kuvion 10 tervaleppäluhta on joka tapauksessa suojeltavaksi kohteeksi vähäpätöinen.

Suurruohostot (kuviot 4 ja 6)

Suurruohostoja esiintyy monin paikoin kapeana vyöhykkeenä avoimen rantakasvillisuuden ja metsän rajassa. Erillisiksi kuvioiksi rajattiin kaksi suurruohostoa. Suurruohostoja voidaan luonnehtia myös korkeakasvuisiksi rantaniityiksi, mutta luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa ne kuuluvat luontotyyppiin *Itämeren suurruohostot* (LC/LC). Luontotyyppin valtalajeja kaava-alueella ovat mesiangervo (*Filipendula ulmaria*), rantakukka, ranta-alpi, virmajuuri, sarjakeltano (*Hieracium umbellatum*), pietaryrtti (*Tanacetum vulgare*), ruokohelpi (*Phalaroides arundinacea*) ja ruokoraiheinä (*Lolium arundinaceum*). Järviruokoa kasvaa seassa paikoin runsaasti. Myös rantatyräkkiä esiintyy melko runsaasti kaava-alueen länsiosassa.

Kuva 4. Etualalla sara- ja ruoholuhtaa läntisellä merenlahdella. Kuva vuodelta 2021.

Kuva 5. Vasemmalla etualalla kivikkoista niittyrintaa kuviolla 19.

Rantaniitty (kuviot 9 ja 19)

Kaava-alueen itäosassa on yksi selvästi todettu rantaniittykuvio (19). Lisäksi läntisen niemen kärjessä arvioitiin orto- ja satelliittikuvan perusteella olevan rantaniittyä (kuvio 9). Niittyjen luontotyyppi on *Itämeren kivikkoiset niitty*rannat (NT/NT). Kuviolla 9 saattaa olla myös *Itämeren suurruhostoa* (LC/LC) ja *merenrantaruovikkoa* (LC/LC). Rantaniittyjä luonnehtii matalampi kasvillisuus kuin suurruhostoissa, vaikka lajit ovat osittain samoja. Matalakasvuisia lajeja kuviolla 19 ovat ruoholaukka, keltamaite, syysmaitiainen (*Scorzoneroidea autumnalis*), ketohanhikki (*Potentilla anserina*) ja isosappi (*Centaurium littorale*). Korkeista ruohoista erityisesti virmajuurta, rantakukkaa, mesiangervoa ja ruokoraiheinää kasvaa niityllä melko runsaasti.

Muu niitty (kuvio 14)

Itäisellä niemellä sijaitseva kulttuurivaikutteinen, osittain tuore, osittain kostea niitty, jolla kasvaa runsaasti koiranputkea (*Anthriscus sylvestris*), nokkosta (*Urtica dioica*) ja rönsyleinikkiä (*Ranunculus repens*). Kohde vaikuttaa entiseltä piha-alueelta. Niitty ei liene syntynyt niittämisen tai laidunnuksen seurauksena, ja kasvillisuus on yksipuolista. Näin ollen kohdetta ei ole luokiteltu uhanalaiseksi perinnebiotooppien luontotyyppiksi.

Hiekkaranta (kuvio 12)

Kaava-alueen itäisen niemen länsipuolinen, noin 15 metriä pitkä hietikko. Kohteella ei ole nimeksikään kasvillisuutta, joten se ei ole uhanalaista luontotyyppiä Itämeren hiekkarannat (EN/EN) eikä luonnonsuojelulain 64 § mukaan suojeltava hiekkaranta. Hiekkarannan edustalta ja mahdollisesti myös hietikolta on poistettu ruovikko koko sen pituudelta.

Kuva 6. Kuvion 14 niittyä. Taka-alalla kuvion 15 tervaleppävyö. Kuva vuodelta 2021.

Ruovikot (kuviot 7, 11, 16 ja 20)

Rantoja reunustavat laajalti tiheet järviruokokasvustot, jotka ovat luontotyyppiä *merenrantaruovikot* (LC/LC). Suurin osa ruovikoista kasvaa vesirajan alapuolella. Vuoden 2021 luontoselvityksen raportissa mainitut, ruovikon sisään jäävät avovesilampareet sijaitsevat kaava-alueen ulkopuolella.

2.2 Tyräkkitarhakääriäinen

Tyräkkitarhakääriäisen toukka kutoo isäntäkasvinsa rantatyräkin version haarojen kärkelehtiä yhteen tunnusomaisella tavalla (kuva 7). Kudelmat ovat loppukesästä helposti havaittavia. Lajin esiintyminen selvitettiin kaava-alueelta kudelmia havainnoimalla.

Tyräkkitarhakääriäisen isäntäkasvia rantatyräkkiä (kansilehden alakuvassa) kasvaa kaava-alueen koko läntisellä rantaosuudella yksittäin ja muutaman kasvin ryhminä noin kymmenen metriä hiekkarannan länsipuolelta alkaen. Tältä osa-alueelta laskettiin 54 rantatyräkkiä. Esiintymä jatkuu välittömästi kaava-alueen rajan ulkopuolella. Lisäksi alueen itäosasta löydettiin kaksi rantatyräkkiä. Läntisen niemen kärjen rantatyräkkejä ei päästy tarkistamaan, mutta vuoden 2021 luontoselvityksen aikana siellä nähtiin useita kukkivia yksilöitä.

Kaikilta, paitsi kaikkein pienimmiltä rantatyräkeiltä löydettiin toukkien tekemiä kääroja, myös kahdelta alueen itäosan kasvilta. Kudelmien määrä vaihteli eri tyräkeissä yhdestä muutamaan kymmeneen. Koska tyräkkitarhakääriäisen lehtikudelmia todettiin lähes jokaisesta isäntäkasviyksilöstä, perhosen esiintyminen myös niemen kärjessä on hyvin todennäköistä. Rantatyräkin ja tyräkkitarhakääriäisen esiintyminen on merkitty kuvan 2 karttaan. Myös niemen kärkeen on rajattu esiintymä rantatyräkin vuonna 2021 todetun kasvupaikan perusteella.

Kuva 7. Tyräkkitarhakääriäisen toukan tekemä lehtikudelmä.

3 Yhteenveto

3.1 Luontotyyppit

Mörtvikbottenin ranta-asetakaavan alueelta löydettiin kahta valtakunnallisesti ja Etelä-Suomessa uhanalaista luontotyyppiä, tuoretta keskivinteista lehtoa (VU/VU) kuviolta 5 ja tervaleppäluhtaa (EN/EN) kuviolta 10. Lisäksi kuvioilla 5 ja 13 esiintyy koko maassa silmälläpidettävää (NT) ja Etelä-Suomessa vaarantunutta (VU) varttunutta havupuuvaltaista tuoretta kangasta. Valtakunnallisesti ja Etelä-Suomessa silmälläpidettävää (NT) Itämeren kivikkoista niitty rantaa todettiin kuvioilta 9 (ilmakuvasta tulkittuna) ja 19 sekä hyvin pienialaisesti kuviolta 15. Vaikka avoluhtia ei ole luokiteltu uhanalaiseksi tai silmälläpidettäväksi luontotyyppiä, erityisesti kasvillisuudeltaan ruokoluhtia monipuolisempia sara- ja ruoholuhtia sisältäviä avoluhtia on syytä pitää luonnontilaisina arvokkaina luontotyyppikohteina.

Luontotyyppiselvityksen perusteella osa todetuista luontotyypeistä antaa aiheen tarkastella uudelleen rakentamiseen osoitetun alueen rajausta. Erityisesti RA-alueen ulottuminen kuviolle 10 herättää huomiota.

3.2 Tyräkkitarhakääriäinen

Kaava-alueen länsiosasta todettiin runsas tyräkkitarhakääriäisen esiintymä. Lajin korkean uhanalaisuusasteen ja erityisesti suojeltavan lajin aseman takia tätä on syytä pitää kaava-alueen merkittävimpänä luontoarvona, jonka säilyttäminen on turvattava. Kaavaehdotuksen merkinnät eivät ole tältä osin parhaat mahdolliset. Rantatyräkin kasvupaikat on syytä jättää rakennettavan alueen ulkopuolelle.

Lähteet

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet ja Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 + 925 s.

Salminen, J. 2021: Mörtvikbottenin ranta-alueen luontoselvitys Loviisan Lappomissa vuonna 2021.